

Практико-орієнтований підхід до формування змісту підвищення кваліфікації педагогів за дистанційною формою

В більшості публікацій практико-орієнтований підхід розглядається в контексті підготовки фахівців, зокрема вчителів, у системі вищої освіти. Однак, на нашу думку, його використання є актуальним і в системі підвищення кваліфікації нині працюючих у професійно-технічній освіті педагогів. На це вказує попит керівників і викладачів ПТНЗ на розроблення науково-методичного забезпечення підготовки кваліфікованих робітників, розвитку професіоналізму керівного персоналу та педагогічних працівників, проведення тренінгів з впровадження й вдосконалення технологій професійного навчання, вебінарів з метою поширення, обговорення та експертної оцінки науковцями цікавих ідей, бажання брати участь у науково-експериментальній діяльності тощо. Отже, цілком правомірним буде висновок, що зміст підвищення кваліфікації педагогічних працівників потребує збільшення частки дисциплін практичного спрямування при збереженні його фундаментальності.

Зазначимо, що практико-орієнтований підхід передбачає вивчення традиційних для вітчизняної освіти фундаментальних наук у поєднанні з прикладними, практичними дисциплінами на основі реалізації низки принципів, а саме:

забезпечення гнучкості і динамічності оновлення освітньо-професійних програм в цілому й окремими частинами (блоками);

реалізація академічної мобільності, академічних свобод у системі післядипломної освіти; модульність програм і навчальних дисциплін;

використання різних форм і методів роботи зі слухачами курсів підвищення кваліфікації;

побудова цілісного освітнього середовища, представленого трьома вимірами – навчальним, освітньо-рефлексивним і соціально-практичним.

Безумовно, практико-орієнтований підхід спрямований на надбання не тільки знань, але й умінь, навичок і досвіду практичної діяльності. Не зважаючи на те що даний підхід описаний в наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених (Н. Басалаєвої, О. Бірченко, А. Вербицького, Н. Житнік, О. Котикової, Г. Ковальчук, М. Коллегаєва, С. Коп'євої, Н. Матюшенко, І. Пальчикової, Т. Пушкарьової та інших), однак він залишається недостатньо дослідженим, оскільки його методологічні, теоретичні і технологічні особливості мало вивчені, структуровані та обґрунтовані [2, с. 30]. Часто практико-орієнтований підхід дослідники розглядають як метод викладання і навчання в поєднанні з практичною діяльністю, орієнтації навчального процесу на кінцевий продукт навчання – формування і розвиток професійних компетенцій [1]. Водночас у науковій літературі спостерігається різночитання в розумінні його цілей, зокрема: формування професійного досвіду студентів у процесі занурення в професійне середовище під час виробничої і переддипломної практики; професійно-орієнтовані технології навчання, спрямовані на формування у майбутніх фахівців значущих для професійної діяльності знань, умінь, навичок, професійно-важливих якостей; формування професійно і соціально значущих компетенцій в ході надбання студентами знань, умінь, навичок і досвіду діяльності тощо.

На жаль, нам не довелось знайти публікацій, в яких би порушувалася проблема практико-орієнтованого підходу до підвищення кваліфікації викладачів ПТНЗ у системі дистанційної освіти. Дана проблема є актуальною в умовах трансформації професійної освіти, її реформування й активним впровадженням інформаційних технологій, які безперечно, є тим каталізатором, що забезпечує перехід до суспільства, заснованого на знаннях. Розвиваючись, вони забезпечують перехід педагогічної спільноти на новий технологічний рівень, створюють умови для надання широкого спектру персональних послуг у системі підготовки та підвищення кваліфікації, формують основу цифрового образу життя завдяки використанню

інноваційних інструментів. При цьому ми всі стаємо свідками того, як національні інформаційні системи інтегруються в єдине інформаційне поле. Результатом цього процесу стає «розмивання» кордонів у професійній діяльності і особистому просторі, що визначає нові можливості для підвищення професійної кваліфікації. З кожним днем ці процеси набирають нових обертів, заволікаючи все більшу кількість викладачів, не зважаючи на вік і практичний досвід.

Сьогодні цілком реальним стає процес безперервної педагогічної освіти у системі дистанційної освіти (ДО). Безумовно, ДО – це не тільки навчання на відстані, але й особлива технологія професійного навчання з використанням якісно розроблених методичних матеріалів, доступ до яких не обмежений чинниками часу або відстані тих, хто навчається, від джерела інформації. При цьому успішність і якість дистанційної освіти істотно залежить від ефективної організації, якості матеріалів, що використовуються в процесі навчання, і майстерності педагогів, які беруть участь у даному процесі. Очевидно, що ДО – це, насамперед, самоосвіта, організована в межах певного навчального закладу (наукової установи), який підтверджує набуту кваліфікацію відповідним документом про освіту. Найважливішими особливостями ДО вважається: посилення активної ролі учнів у власній освіті; збільшення обсягів освітніх масивів та евристичної складової навчального процесу за рахунок використання інтерактивних форм, мультимедійних навчальних програм і комфортних умов для навчання [3, с. 49]. За визначенням науковців, основними цілями концепції ДО є «вдосконалення технології навчання на базі сучасних ІКТ; створення інформаційного освітнього середовища навчального закладу; надання можливості одержання освіти різним категоріям населення» [там саме].

Підвищення кваліфікації педагогів у системі ДО необхідно організовувати з використанням усіх її переваг. Йдеться про низький рівень затрат у порівнянні з традиційними курсами підвищення кваліфікації водночас з високим рівнем викладання; варіативність термінів викладання і

активне залучення учасників курсу до дискусії; гнучкість графіка навчання, можливість залучення до роботи курсів підвищення кваліфікації найкращих фахівців незалежно від їхнього місця знаходження, роботодавців, майстрів певної справи, переможців професійних конкурсів тощо.

Принагідно зазначити, що значні можливості для реалізації цілей практико-орієнтованого навчання мають метод проектів та комбіновані завдання з практичним змістом (практико-орієнтовані задачі). До практико-орієнтованих задач відносять навчальні завдання, що містять інформацію міжпредметного характеру, для виконання якого необхідно використовувати знання з різних галузей, так чи інакше пов'язаних з темою даного завдання. Такі завдання впливають на всі компоненти підвищення кваліфікації викладачів: активізується діяльність суб'єктів навчального процесу, здійснюється добір змісту навчання, спрямованого на мотивацію навчально-пізнавальної діяльності; відбувається інтеграція знань засобами використання міжпредметних зв'язків; враховується вітагенний досвід, позитивний вітчизняний і світовий досвід діяльності у певній галузі, народні, національні традиції тощо. У своїй більшості практико-орієнтовані задачі мають нести багато «шуму» – надлишкової інформації про життєві ситуації, однак не повинні давати підказки як і якими способами їх треба вирішувати. Курсантам, слухачам курсів підвищення кваліфікації належить вибрати або створити модель, яка перетворить цю життєву ситуацію в звичайну задачу, і розв'язати її. Виконання таких завдань дає змогу налагодити діалог між викладачем і курсантом, створити знайому ситуацію, а її обговорення дасть змогу знайти нетрадиційні шляхи вирішення, збагатити педагогічний досвід. Зміст таких задач може відображати не тільки зміст навчальної дисципліни (наприклад, фізики, хімії, матеріалознавства тощо), але й різні педагогічні, дидактичні, методичні ситуації.

Наприклад, можна запропонувати розглянути педагогічний інцидент, який сьогодні доволі часто зустрічається в практиці професійно-технічної освіти: авторським колективом педагогів розроблено електронний підручник.

Його «рукопис» (зміст, структура, оформлення, організація) розглядається комісією. Присутні автори, рецензенти, редактори, методисти навчально-методичного центру ПТО, експерти – представники методичної комісії. Підручник написано компетентно, на високому теоретичному рівні. Але дехто з рецензентів вважає, що він перевантажений зайвим теоретичним матеріалом з використанням складної термінології, яка може бути не зрозумілою учням. Автори відстоюють свою позицію і наполягають на тому, що засвоєння високих технологій потребує й засвоєння наукових понять, їх суті. У ході дискусії виникає проблема, що саме слід розуміти під «науковістю» електронного підручника. Якою буде ваша позиція? Аргументуйте її. Хто має брати участь в обговоренні змісту підручника для професійно-технічної освіти?

Такі практико-орієнтовані задачі не треба придумувати. Вони мають місце в повсякденному житті кожного педагога. Тому, на наш погляд, їх слід «накопичувати», пропонувати педагогам-практикам описувати ці ситуації і свої варіанти виходу з них. Для цього може бути започатковано науково-практичний журнал, або збірник. Частково цю функцію виконує науково-методичний журнал «Професійно-технічна освіта», однак він виходить раз на квартал і кількість практичного матеріалу в ньому обмежена. А також стримуючим фактором публікації матеріалів у цьому журналі є вимоги, яких необхідно обов'язково дотримуватися, що не завжди можливо виконати без сторонньої допомоги.

Система дистанційної освіти для підвищення кваліфікації педагогів має значний потенціал. Вона може складатися з різних підсистем – сховище дистанційних курсів, електронна бібліотека, засоби інтерактивної взаємодії суб'єктів підвищення кваліфікації, підсистема проміжного і підсумкового контролю знань, підтримки процесу дистанційного навчання тощо. Її архітектура весь час може ускладнюватися – доповнюватися новими підсистемами, серед яких буде й підсистема практико-орієнтованих завдань. Однак її не обов'язково виокремлювати. Практико-орієнтовні завдання

можуть стати частиною будь-якого модуля навчання. Але так чи інакше їх використання сприяє посиленню практичної орієнтації прикладного спрямування процесу підвищення кваліфікації педагогічних кадрів шляхом оптимального сполучення теоретичних і практичних відомостей; орієнтації навчального процесу не тільки на засвоєння знань, але й розвиток критичного мислення; модифікації форм, методів і засобів навчання, які забезпечують розвиток аналітико-синтетичних умінь тощо.

Література

1. Бахметова Ю. Н. Реализация практико-ориентированного подхода в процессе формирования методической культуры будущих педагогов-психологов в профессиональном обучении / Юлия Николаевна Бахметова // Вестник Майкопского государственного университета. – 2012. – № 4. – С. 112–116.
2. Житник Н. В. Практико-орієнтована підготовка фахівців в умовах регіонального вищого навчального закладу / Ніна Василівна Житник // Професійна освіта: проблеми і перспективи. – 2015. – Вип. 9. – С. 29–35.
3. Смирнов В. И. Использование дистанционного обучения в контексте профессионального образования: на примере педиатрии / В. И. Смирнов, Л. С. Намазова-Баранова, И. Е. Смирнов // Российский педиатрический журнал. – 2014. – № 4. – С. 48–56